

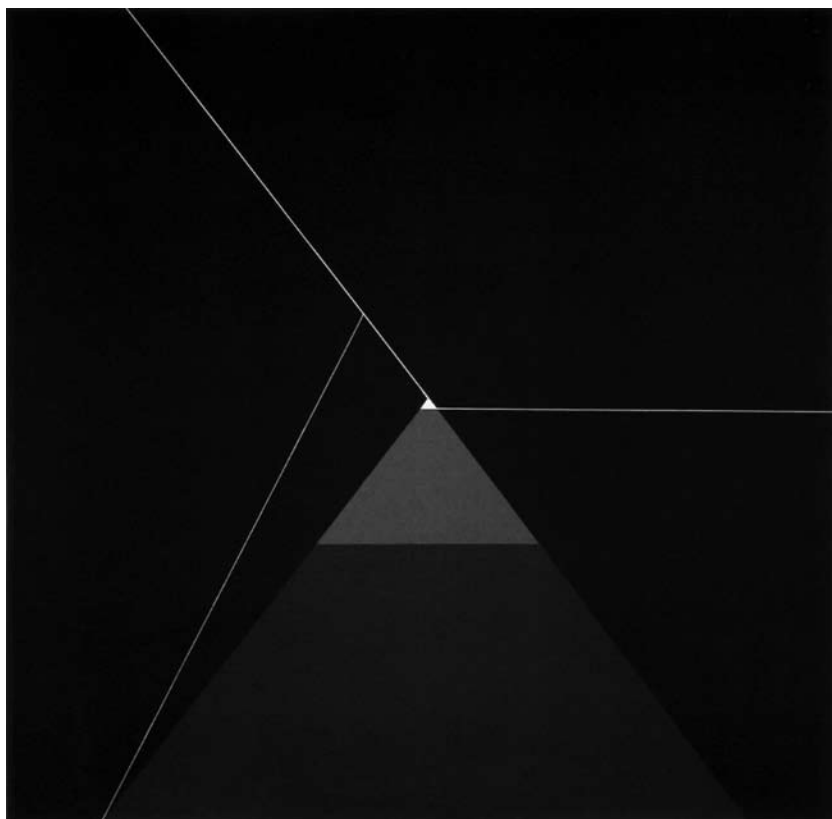
A hely szelleme

– Konok Tamás pályája Zürichtől Budapestig –

2008 tavaszán a győri Városi Művészeti Múzeumban volt látható először Konok Tamás nemzetközi alkotásból álló gyűjteménye. Az anyag eddig nemcsak a szakma előtt volt rejtett, maga a művész is nemrég, párizsi otthona rendbe rakása során ismerte fel, milyen különleges műtárgygyűttes tulajdonosa. A művek egyaránt mesélnek a külföldi művészbarátokról és Konok pályájáról. A festő a közelmúltban az Ernst Múzeumban retrospektív kiállítással, az AL Galériában pedig új műveinek bemutatásával jelentkezett. A nagy áttekintő tárlat fél évszázadot ölelt fel, hiszen a válogatás az ötvenes évek még ábrázoló műveitől kezdve, a korábban Székesfehérvárott önálló katalógussal kiállított montázsokon át, a mai geometrikus festményekig nyúlt. Milyen közös nevezőt lehet találni egy ilyen pályáivnek? A kiállítás a hely-

és időbeli kondícióktól való függetlenséget, a művészet magasabb minőségének keresését hangsúlyozta – a *Sine loco et anno* címmel is. Ám Konok életében nagy szerepe volt a szerencsés időpontban, jó helyszíneken szerzett impulzusoknak, tapasztalatoknak. Erről beszélgettünk vele budai műtermében. Találkozásunknak apropót kölcsönzött az is, hogy (Gáyor Tibor, Mauer Dóra, Haraszty István, Nádler István, Hetey Katalin, illetve a Párizsban élő Molnár Vera és Nemes Judit mellett) Konok alapító tagja a Nyílt Struktúrák Művészeti Egyesületnek, amely a non-figuratív, strukturális-konkrét művészetet mutatja be az óbudai Vasarely Múzeumban, és gondoskodni kíván művésztagei életpályájának alaposabb feldolgozásáról, különös tekintettel az idehaza kevésbé ismert, gyengébben dokumentált külföldi időszakokra.

Sine loco et anno, 1995, akril, vászon, 130x130 cm

© fotók: Szerencsés Gábor

Konok gyűjteményének katalogizálása, győri kiállítása is ebbe a programba illeszkedik, hiszen az Egyesületbe tömörült magyar alkotók nemzetközi kontextusának felrajzolását példázza. Beszélgetésünket Konok életpályáján belül ezért is elsősorban a nemzetközi vonatkozásokra összpontosítottuk.

Cukrászda a vágóhíd mellett

– Művészeti pályám alakulásában döntő jelentősége volt a *genius loci*-nak, a hely szellemének: a szerencsére révén sikerült a világban néhányszor a jó időben a jó helyen lennem. Ilyen volt New York és Kalifornia, ahol hosszú tanulmányutat tehettem, majd Zürich a hatvanas évek végén. Akkoriban Zürichben pezsgő művészeti élet folyt, ott volt a Marlborough, a Gimpel, az Emmerich, Fachetti, Maeght és még hány kitűnő galéria! 1969-ben Lausanne-ban szerepeltünk egy csoportos kiállításon a Jeanne Wiebenga Galériában, s ennek nyomán keresett meg Schlégl István, hogy hosszú távú együttműködést ajánljon a megnyitás előtt álló zürichi galériájában. Schlégl ekkor már elvégezte a művészettörténetet, barokk témán dolgozott kutatóként, s a kortárs galéria alapítása új ötlete volt. Helyszínül sógora iparművészeti tárgyakat árusító boltját szemelte ki Zürich egyik legjobb részén, a Bahnhofstrassén. Ám ezek a tárgyak udvariasan szólva sem érték el a megfelelő színvonalat, így hiába öltek a galéria kibővítésébe rengeteg pénzt, s hiába rendezett Schlégl nyitókiállításra remek expresszionista anyagot, a próbálkozás halálra volt ítélve. Keresetlenül szólva: vágóhíd mellett nem lehet cukrászdát nyitni.

Schléglről, akinél többször együtt állítottak ki, mind Konok, mind szobrászművész felesége, Hetey Katalin megemlékezik a katalógusaikban megjelent életinterjúkban. Schlégl műkereskedői munkája Scheiber Hugóról kiadott albuma és más tevékenysége révén a klasszikus magyar művészet terén is ismert. A szűkszávú említéseken túl, további adalékokból összeállítható lenne egy pontosabb mozaik is, amelyből kitűnik, milyen vevőket tudott Schlégl a művészet mellé állítani.

– Schlégl mutatja, hogy nemcsak a helyszínek, hanem a személyek is milyen fontosak az ember életében. A környezet alkalmatlanságát felismerve sem adta fel; új, önálló helyszínt keresett. Ekkor éreztem meg, hogy ha ilyen kitartó, akkor ebből az együttműködésből tényleg lesz valami. Bár Párizs mellett ekkor már Zürichben is volt műtermünk, határozott feltételül szabta, hogy az év felét ott töltsük, hiszen csak így tudunk közösen dolgozni, a vásárlókkal megismerkedni. Az új helyet is jelentős anyagi ráfordítással alakította ki, s ezt a sietség nélküli, nem gyors meggazdagodást

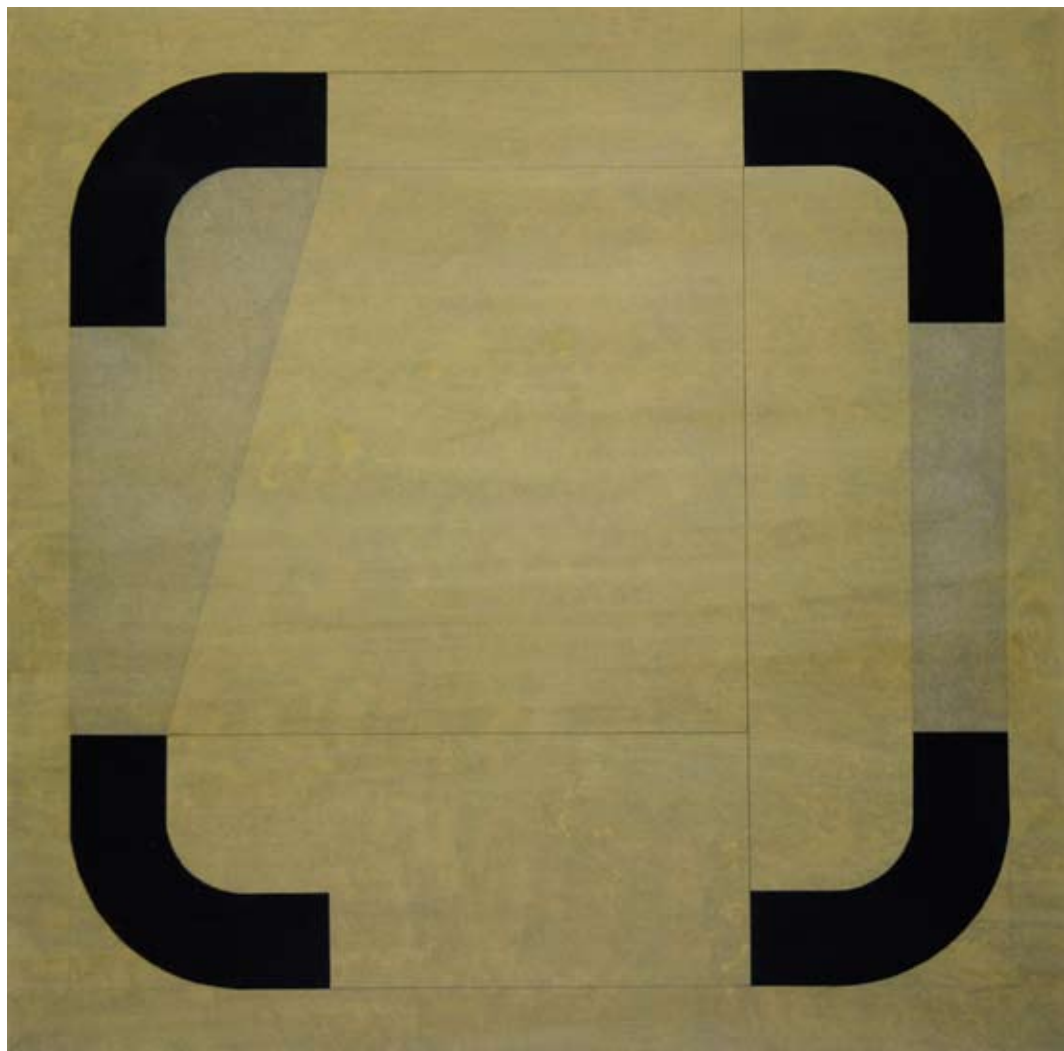

Côte d'Azur, 1958, olaj, vászon, 95x130 cm

célzó magatartást követte az ügyfeleivel is. Soha nem győzködött senkit, de kitűnő érzéke volt a komoly vevők felismeréséhez. Egy apró hunyorítással jelezte nekem, hogy ebből lesz valami. A hely szelleméhez ő maga is nagyon értett. Érdemi üzletet nem csak a galériában kötött. A komoly vevőket meghívta a lakására vacsorára. Gyönyörű kilátás volt, a falakon Paul Klee, Oskar Schlemmer, Moholy-Nagy László és mások alkotásai, s a felesége kitűnő olaszos ételeket főzött:

Ülő nő metamorfózisa, 1968, vegyes technika, 80x60 cm,

***Eclipse I.*, 1968, akril, vászon, 120x120 cm**

ki tudta volna kivonni magát a hatás alól? A másik fontos tényező a megnyitókra meghívott közönség volt. Igen sok gyűjtőt el tudott hívni, s ez nagyban emelte az esemény rangját. Zürich puritán város, az emberek nem mutatják a vagyonukat, a megnyitóra érkező személyekről sem rítt le, hogy milyen tehetősek. Nekem is hosszú időbe telt, mire eligazodtam. Egyszer egy vevő meghívott magához, a külseje alapján úgy véltem, milyen rendes, hogy a kis fizetésükből összerakták az egy képre valót – azután a kertben Henry Moore-szobor, a falon pedig Paul Cézanne-kép fogadott.

Ez a visszahúzóds a svájciak részéről ugyanakkor nem jelentett bezárkózást. Azokban az időkben a *Neue Zürcher Zeitung* vagy a *Tagesanzeiger* minden héten kis apróhirdetésben közölte, ki tart éppen nyitott házat. S a fiatal vevők számára fontos tájékozási pont volt, hogy elmehettek, megnézhatték nagy gyűjtők otthonát.

Még egy fontos elem volt ebben a svájci művészeti közegekben. A múzeumok baráti körét már akkor nagyon aktívan szervezték, s ez kihatott a kortárs művészet piacára is. A Welte-kollekció tulajdonosa például egy bőrgyógyász volt, aki közvetlenül az első világháború után Párizsban végezte az egyetemét. Már akkor Picasso műveit kezdte vásárolni, persze eleinte litográfiákat, rézkarcokat. Végül óriási gyűjteménye lett, benne lassabban felfedezett alkotók is, például Auguste Herbin életművének meghatározó része. Nos, Welte az egyik kiállításomra már a megnyitó előtt benézett, kiválasztott néhány művet, majd húsz százalék engedményt kért a gyűjteményére hivatkozva. Kicsit tanácstalan voltam, de Schlegl a háta mögött egyre csak bólogatott. S a gesztus be is jött. Welte már a megnyitóra elhozta a barátait, akik mind referenciának tekintették, hogy a képek abban a kollekcióban szerepelnek.

Miután Konok már 1967-ben egyéni kiállítással jelentkezett Zürichben a Läubli Galériában, majd a murális, építészethez kapcsolódó munkáival ismert lett, Schlégl galériájában 1972-ben rendezték meg az első önálló tárlatát. Innentől átlagosan két évente szerepelt a galériában. Schlégl rendszeresen kiállította a bázeli, düsseldorfi és kölni művészeti vásáron is.

Az együttműködés Hetey Katalin számára is jó munkafeltételeket teremtett, hiszen a Zürich közelében lévő Aarau öntödében készíthette plasztikáit.

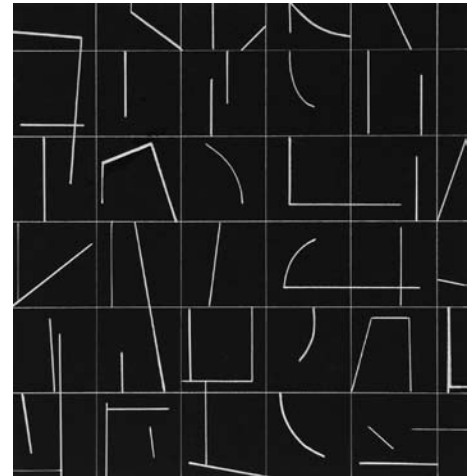
– Akkoriban Svájcban csak férfiak foglalkoztak fémpasztikával, és sokáig kinézték az öntödéből, ráadásul a munkaórákat is kőkeimenyen megfizették – ellenben a gyűjtők, az alapítványok jó vetőnek bizonyultak.

Konokékat közel negyedszázados munkakapcsolat és barátság kötötte Schléglhez, aminek a története egy önálló összeállítást is megérdemelne. Schlégl halála óta a galéria nem foglalkozik magyar művekkel.

Kézirajz és cserép-applikáció

Konok magyarországi gyűjtésének történetéből is feldolgozásra vár egy fejezet. Ritkaság, hogy egy művész addigi életpályáját egy magángyűjtemény – túlzás nélkül – teljességében, szinte egy monográfia igényességével lefedje. Konok Tamás esetében egy több mint ötvenéves ismeretség révén állt elő ez a helyzet egy budai gyűjteményben. Az anyag különleges egységei több kiállításon bemutatkoztak, például a geometrikus fegyelméről ismert művésznek a közönség számára talán meglepetést szerző kollázzstárlatán Székesfehérvárott, majd az Ernst Múzeumban rendezett életmű-kiállításon a miniatűr munkákat bemutató tárlókban.

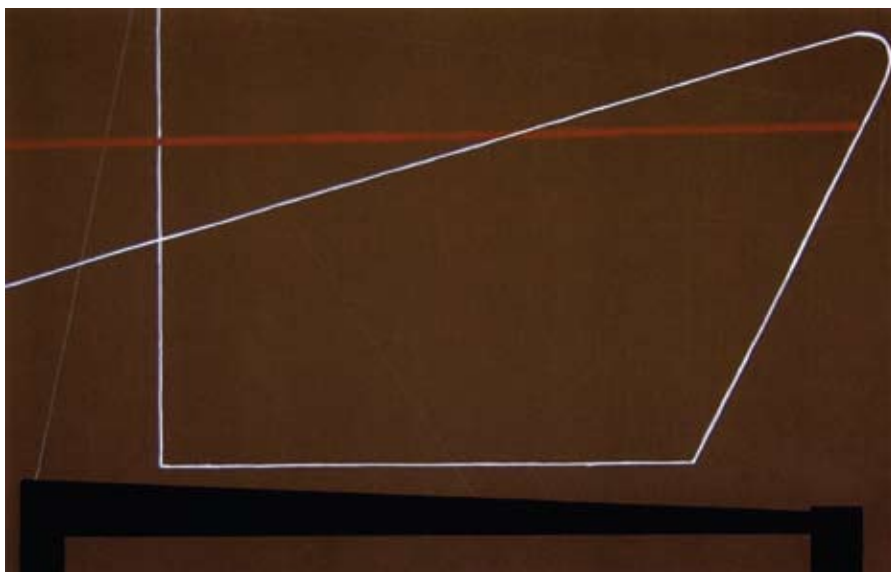
A gyűjtemény további különlegességét adják a szabadkézi rajzok. Sokan nem is gondolnák, hogy a mérnöki pontosságra törekvő Konok ennek is mestere. Sőt, számos érdeklődő, aki az absztrakció

Téri mozgások, 1982, akril, papír, 25x24 cm

iránt a hazai vizuális nevelés korlátjai miatt kevésbé fogékony, valójában csak azután értékeli a nem-objektív kompozíciókat, hogy a ceruzával, akrillal készült figuratív munkákat látta. Párizsi évei alatt Konok számos ilyen sorozatot készített, gyakran külföldi múzeumi anyagokból merítve: van Eyck inspirációból formázott angyalt vagy Sassetta művei nyomán rajzolt egyszarvút. Rajztudásának paradox elismerése volt egykor, amikor reneszánsz „utánfestéseit” a magyar határon igazinak vélték, s a vámos feltartóztatta a műveket.

Graphidion umbra, 1978, akril, vászon, 70x110 cm

Fehér hajlítás, 2003, akril, vászon, 130x130 cm

Konok tus- és tollrajzait szintén megtalálhatjuk a *Musikalisches Bilderalbum* elnevezésű művészi partitúrakötetben, amely huszonnégy négykezes darabot tartalmaz a Svájcban élő Hámos Tamás komponálásában. Ez az hommage à Svájc annál indokoltabb, mert Konokról zömmel a párizsi emigrációja ismert, holott – mint láttuk – művészetét inkább Zürichben értékelték. Konok zenei érdeklődése közismert, alkotásainak megközelítésében is hasznos fogódzót nyújt a klasszikus zene. Érdeemes szem előtt tartani, hogy fiatalkorában azon töprengett, zenével vagy képzőművészettel foglalkozzon-e inkább, hiszen kitűnő zenész apja révén a család a muzikalitáshoz is számos utat kínált számára. Felmenői között a képzőművészet és az építészet jeles egyéniségei is megtalálhatók voltak, például Sándy Gyula professzor, a Műegyetem dékánja, többek között a Postapalota építész. Végül e művészeti vonal mellett döntött, s geometrikus alkotásaiban az építészeti örökséget sem nehéz felfedezni.

Sokszínű művészeti tehetségét külön műcsoportokkal érzékelteti ez a budai kollekción, kiegészítve

verbális-szakmai, szinte művészettörténeti tudományos jártasságának dokumentumaival is. Külföldön töltött évei során Konok ugyanis rendszeres múzeumlátogató volt, s benyomásait érzékletes leírásokban rögzítette, egyfajta művészeti naplóként vagy esztétikai levelek sorozataként. A gyűjtemény gazdája még azt is megkockáztatja, hogy „néha nem tudni, műelemzésben volt-e jobb Konok, vagy alkotásban”.

A gyűjtemény a képzőművészeti munkákon belül is széles műfaji kitekintésre ad lehetőséget. A külföldön készült művek közül kitűnik például néhány „graphidion”, vagyis rajzolt dombornyomat, számos monotípiá, míg a kilencvenes évek után készült kompozíciók legkülönlegesebbje kétségtelenül egy objekt vagy talán találatárgy-applikáció, amelyet Konok egy műemlék épületről származó cserép köré szerkesztett fekete-fehér színegyensúllyal.

Az említett kivételes darabokon túl a jellegzetes, geometrikus művekből is bőven merítő gyűjteményről önálló kötet készül.

Ébli Gábor